

KURGU İÇİNDE GERÇEK: BİR ROMAN KAHRAMANI OLARAK**PROF. DR. TURAN YAZGAN****Raile Abdulvahit KAŞGARLI¹****Özet**

Tatar yazar Rinat Muhammediyev'in kalemine ait Göz Açtırmayan Boran-Turan adlı roman, Prof. Dr. Turan Yazgan'ı (1938 Eğirdir, Isparta – 22 Kasım 2012, İstanbul) konu alan biyografik bir romandır. Romanda; Gaspıralı'nın "Dilde, Fikirde, İşte Birlik" ideolojisinin çağımızdaki uygulayıcı Yazgan'ın hayatı, mücadelesi ve yaşadığı zorluklar, yazar ile olan dostluğu ekseninde kurgulanmıştır. Çalışmamızda Yazgan'ın hayatı, Türk Dünyası için verdiği mücadelesi, yaşadığı zorluklar, yazar ile olan arkadaşlığı sürecinde yazarda bıraktığı izlenim, metne dayalı inceleme yöntemiyle roman odaklı irdelenmiştir. Yazarın kendine özgü anlatımıyla okuyucusu ile buluşturduğu akademisyen ve teşkilatçı kimlikli Turan Yazgan, ömrünü Türk'e, Türk Dünyasına hizmet için adanmış bir vatanseverdir. Türkiye Türkleri ile dış Türkler arasındaki kardeşlik bağı güçlendirmek için önemli çalışmalara imza atmıştır. Ancak Kazakistan'a konferansa katılmak için gittiğinde sınırdan içeriye alınmaması ve geri gönderilmesi, üzücü olduğu kadar düşündürücüdür.

Anahtar sözcükler: Turan Yazgan, biyografik roman, Göz Açtırmayan Boran-Turan

REALITY WITHIN FICTION: PROFESSOR TURAN YAZGAN AS A FICTITIOUS CHARACTER**Abstract**

Then ovelen titled Göz Açtırmayan Boran-Turan, written by Tatar author Rinat Muhammediyev is a biographical novel discussing Professor. Turan Yazgan (1938 Eğirdir, Isparta –November 22, 2012), Istanbul. The life, struggle and problem sex posed toby Yazgan, who is the modern practitioner of "Unity in Language, Ideaand Work" ideology of Gaspıralı, have been fictionalized in line with the friendship he has with the author. The life, struggles, of Yazgan and the impression he has left with the author within the period of his friendship with the author are studied focusing on the novel through text-based examination in ourstudy. Turan Yazgan with his academician ando rganizer identity, who the author presents to his reader sthrough his distinctive expression is a patriot who devoted his life to servet o Turk sand Turkish World. He achieved important studies to strengthen the fraternity betweenTurks of Turkey and outer Turks. However his being blocked from crossing Kazakh border and his repatriation on his tripto Kazakhstan is sad as well as thought-provoking.

Keywords: Turan Yazgan, biographic fiction, Göz Açtırmayan Boran-Turan

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, e-posta: reyila.kasgarli@istanbul.edu.tr

GİRİŞ

Roman, herhangi bir sanat şeklinden çok daha fazla ve tutarlı bir şekilde insan hayatını yansıtmaya muktedirdir (Stevick, 2004: 3). Ünlü bir şahsiyetin biyografisinin; roman türünün imkânlarından yararlanarak bir roman formunda ele alınan eserlere biyografik roman ya da roman biyografisi denir (Apaydın, 2001: 166). Biyografik romanlarda gerçek kişilerin pek çok değişik özellikleri ayrıntılı olarak verilir. Çalışmamıza konu olan Rinat Muhammediyev'in "Göz Açtırmayan Boran-Turan" (Muhammediyev, 2016: 1-268) adlı romanı, Prof. Dr. Turan Yazgan'ın hayatını ve mücadelesini konu alan biyografik bir romandır.

Türkiye okurları ünlü Kazan Tatar yazarı Rinat Muhammediyev'i "Sırat Köprüsü-Sultan Galiyev" (Muhammedi, 1993: 1-445), "Rusya'da Demokrasi-Bir Tatar Parlamenterin 1990-1995 Hatıraları" (Muhammedi, 1996: 1-214) adlı eserleriyle tanımıştır. Yazar, düşünce ve siyaset adamı Muhammediyev, 10 Aralık 1948 yılında Tataristan'ın Mamadiş ilçesi Keçe Kirman köyünde doğmuştur. 1966 yılında bulunduğu ilçedeki Tüben Uşmı Lisesinden mezun olmuş ve 1971 yılında Kazan Devlet Üniversitesi Tatar Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir. Bir müddet Kazan Televizyonunda çalışan Muhammediyev, 1973-1976 yılları arasında Kazan Devlet Üniversitesi Gazetecilik Bölümünde yüksek lisans eğitimi almıştır. 1979'da filoloji doktoru unvanına sahip olmuştur. Şubat 1977'de Tataristan Yazarlar Birliğinin yayın organı olan "Kazan Utları" dergisinin edebî tenkit alan editörlüğüne başlamış, Mayıs 1981'den beri bu derginin baş editörlüğünü yapmaktadır. Yazar 1980 yılında Tataristan Yazarlar Birliğinin neşriyat müdürü, 1987-1989 yılları arasında da Tataristan Kitap Neşriyatının müdürü olmuştur. 1989'da Tataristan Yazarlarının 11. kurultayında Tataristan Yazarlar Birliğine başkan seçilmiştir. 1993'de "Abdullah Tokay Devlet Ödülü"ne layık görülmüştür. 1979'dan Sovyetler Birliğinin yıkılışına kadar SSCB Yazarlar Birliği üyesi olmuştur. Halen Moskova'da Uluslararası Yazarlar Birliği Başkanlığı görevini ve Moskova'da yayımlanan "Tatar Dünyası" gazetesinin başyazarlık görevini yürütmektedir (Muhammediyev, 2016: 268).

2016 yılında Rinat Muhammediyev'in çalışma konumuz olan romanı yayımlanmıştır. Bu roman aslında Tatar Türkçesiyle "Kuz Açkısız Buran" adıyla Moskova'da Golos-Press yayınevinde basılmış olup, Mustafa Öner'in destek ve kontrolünde Mehmet Yasin Kaya tarafından Türkiye Türkçesine aktarılarak İstanbul'da Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından yayımlanmıştır (Muhammediyev, 2016: Sunuş).

Roman kahramanı Prof. Dr. Turan Yazgan; büyük 'akıl, gönül ve dava adamı', hayatını Türklüğe, Türk dünyasına ve Türk'e dair her şeye vakfeden (Kerimov, 2012: 591), başarılı eğitim ve kültürel etkinlikleriyle Türkiye'de ve Türk Dünyasında iyi bilinen, sayılan, sevilen, Türk milletinin gurur kaynağı (Mamasıdkov, 2005: 39) bir aydındır. Yazgan Hoca ile ilgili makale, hatıra, anı, röportaj şeklindeki bilgiler, dergilerde, özel sayılarda ve internet kaynaklarında yer almıştır (Aycan, 2015: 3).

Rinat Muhammediyev; Yazgan Hoca'nın hayatı ve Türk Dünyası ile ilgili mücadelesi hakkında edindiği bilgi birikimini bu romanda ustaca kurgulayarak dostluklarını

ölümsüzleştirmiş, gelecek nesillere de ışık tutacak bir eser ortaya koymuştur. Yazarın Türkiye'ye ilk gelişi Ekim 1990'dır (Muhammediyev, 2016: 11). Eserde Hoca'yla ilgili anıları bu tarihten başlar, Ekim 2010'da konferans için Türkiye'ye gelmesi, Hoca'nın ağır hastalığı hakkında bilgi edinmesi ve Bodrum'a gidip Hoca'nın ziyaretinde bulunmasıyla son bulur (Muhammediyev, 2016: 267).

Roman, numaralandırılmış kırk bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Turan Hoca'nın çocukluğu anlatılır. İkinci bölüm yazarın Türkiye'ye ilk geldiği dönemdeki, 1990 yılındaki, anılarını konu eder. Üçüncü bölüm Yazgan'ın çocukluğuyla devam eder. Dördüncü bölüm ise ikinci bölümdeki anıların devamıdır. Roman bu şekilde, iç içe geçmiş iki ana bölümden yani kurgu ve anılardan ibarettir. Ancak bazı bölümlerde, örneğin 8. ve 9. bölümde, sadece anıların anlatıldığı, aralarına kurgudan oluşan bölümün yerleştirilmediği görülür. Tanrısal bakış açısı ile kahraman bakış açısının beraber kullanıldığı roman, anlatım tekniği yönünden ilgi çekicidir. Hayatını Türk Dünyasına hizmet için adanmış Prof. Dr. Turan Yazgan'ı konu alması bakımından ise son derece önemlidir. Romanı aynı zamanda Sovyetlerin son günleri ve sonrasında Türkiye ve Türk Dünyası arasında ilişkilerin seyrinin kitabı olarak da okumak mümkündür. Romanda üst düzey bürokratlarla ilgili ayrıntılara da yer verilmiştir. Çalışmamız; Prof. Dr. Turan Yazgan'ın romanda dile getirilen hayatı, Türk Dünyası için verdiği mücadele ve yaşadığı zorluklar, yazar ile olan arkadaşlığı sürecinde yazarda bıraktığı izlenim üzerinde yoğunlaşmıştır.

1. Prof. Dr. Turan Yazgan'ın Hayatı

Romanın ilk bölümünde daha okula başlamamış Eğirdir'de yaşayan küçük Turan çobanlık yapan babasına ve ağabeylerine yemek götürürken bir fırtınaya yakalanır. Turan, borana karşı yoluna devam eder ve annesinin verdiği görevi yerine getirir. Bu bölüm, Turan Hoca'nın hayatı boyunca hiçbir zorluk karşısında pes etmeyen ve idealleri uğruna bütün sıkıntılara karşı göğüs geren duruşunun ilk görüntüsüdür adeta. Ağabeylerinden birinin "Dağlarda karlı boran, borandan korkmaz bizim Turan" (Muhammediyev, 2016: 10) demesi, Yazgan'a olan güveni ve ondan beklenenleri ihtiva eden derin anlamlı bir cümledir.

Romanın ilk sayfasında karşımıza çıkan Turan, henüz yedi yaşını doldurmak üzere olan bir çocuktur. Beş çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğu olan Turan'ın üç ağabeyi, bir de kız kardeşi vardır. Her çocuk gibi o da kendi adının anlamını merak eder. Babasının çocuğunu okumaya yönlendiren ve öğrenmeyi, öğretmeyi kendisine görev edinmesi gerektiğini vurgulayan açıklaması ise romanda şu şekilde verilir:

"Çok düşünmedim bu adı vermek için oğlum. Bir yerlerden duymuştum içim ısındı. Üzerinde çok düşünmedim. Annenin de hoşuna gitti, koyuverdik. Benim yavrum başkalarından farklı olsun, böyle kısa ve mağrur bir ad taşısın dedim. Adın Türkçe, bildiğimiz kadıyla, oğlum. Milletimizin gönlünde olup, onun uzun tarihini ve geleceğe dair hayallerini bir araya toplayan bir isim. Artık başka bir şey sorma, açıklayamıyorum. Çünkü bilmiyorum. Ben okula gitmedim. Sen bir gün büyüsün, okuyup, büyük adam olursun, inşallah. Sağ olursam, adının anlamını o zaman sen bana söylersin. Anlaştık mı oğlum?" (Muhammediyev, 2016: 40)

Babasının ricası ve vasiyeti üzerine, ağabeyler ilkokulu bitiren Turan'ı okutmak üzere İstanbul'a gelirler. Dört erkek kardeş İstanbul'da kendilerine yer edinip kök salmaya çalışırlar. Turan, Vefa Lisesi'nin ortaokulunda eğitime başlar. Fakat ağabeyler Turan'ı okutma görevini layıkıyla yerine getirebilmek için okumazlar, çalışırlar. Geceler boyunca sokakta ticaretle meşgul olurlar. "Birilerinin iş takibini yapmak mı, araba çekip yük taşımak mı, ucuza alıp bir az kârla satmak mı, onlar her şeye razı olurlar. Hiç birine yüz çevirmezler" (Muhammediyev, 2016: 93). Ağabeyler Turan'ı sonuna kadar okutmaya gönülden razı idiler. Fakat Turan sürekli olarak onların sırtından geçinmek istemez. Ağabeylerinden gizlice devlet sınavına katılır, Türkiye birincisi olur ve burslu olarak Kastamonu Lisesine kabul edilir. Ağabeylerine mektup ile durumu izah eden Turan, okulun yolunu tutar (Muhammediyev, 2016: 96-100). Bu yaşlarda ata topraklara gitmeye kesin karardır. Liseden mezun olunca İstanbul'a döner ve İstanbul Teknik Üniversitesinin sınavına katılmak için kayıt olur. Sınav olacağı gün sabah, babasını kaybeder ve sınava katılamaz. Çalışmaya başlar. Bir çalışma arkadaşı, İstanbul Üniversitesinin İktisat Fakültesine ek kontenjanla öğrenci alınacağını söyler. Turan bir sonraki yıl tekrar İstanbul Teknik Üniversitesinin sınavına girmeyi düşünürken İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinden Sınava Giriş Belgesi gelir. Bu fakültede doktora kadar eğitim alır, öğretim üyesi olarak çalışır, profesörlüğe kadar yükselir. Ancak sınava girmesi için kendisini kimin kaydettirdiğini hiçbir zaman öğrenemez (Muhammediyev, 2016: 124).

Lisans eğitimini bitirdikten sonra Polatlı'da askerlik görevine başlayan Turan, altı ay sonra askeri ve teknik konularda eğitilmek üzere bir grup asker arkadaşıyla Ankara'ya gönderilir. Araçlarının kaza yapması sonucu sağlık kontrolünden geçirilmek üzere hastaneye götürülür. Burada hayatının aşkı ile, eşi Gülen Hanım ile tanışır. Evlenir. Çocukları olur. Bir hoca olarak, vatansever, milliyetperver insanlar yetiştirmektedir amacı. Bir baba olarak oğulları Karahan, Korhan ve Közhan'ı da bu temel prensip çerçevesinde yetiştirir. Onları araştırıp bulmaya, sorup öğrenmeye ve yapıp başarmaya teşvik eder (Muhammediyev, 2016: 217). Vaktinin önemli bir kısmını vatana, millete hizmet için harcayan Turan Hoca, gerekirse güzergâhı değiştirip oğlunu iş yerinde ziyaret edecek kadar duyarlı bir babadır (Muhammediyev, 2016: 245). Yazar, Turan Hoca'nın kendi çocukları için baba olmakla beraber Türk Dünyası çocukları için de bir baba olduğunu, oğlunun sözleriyle şöyle özetler: "Sen yalnızca bizim babamız değil, bütün Türk çocuklarının babasıdır. Sen onlara gelecek hazırlamak için çabalyorsun, onların yarın Türk'ün kaderini tayin edeceğine inanıyorsun. Bunun için umutlanıyorsun. Bunun için yaşıyorsun." (Muhammediyev, 2016: 246).

Turan Yazgan'ın öğrencisi olmak, onun danışmanlığında tez hazırlamak bir ayrıcalıktır pek çok insan için. Onun öğrencisi olanlar, çok iyi makam ve mevkilerde yerini alır. Öğrencileri arasından cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar, milletvekilleri, belediye başkanları ve üst düzey bürokratlarla, pek çok hoca çıkar (Muhammediyev, 2016: 217).

2. Prof. Dr. Turan Yazgan'ın Türk Dünyası İçin Yaptığı Çalışmalar

Romanda Turan Hoca'nın Türk Dünyası için yaptığı çalışmaların bir kısmı anlatılır.

Vakıf kurma işi, Yazgan'ın beynini meşgul etmeye başlar. Karar verir ve eşiyle paylaşarak şöyle der:

“Milleti aydınlatmak, Türklere kim olduklarını hatırlatmak yolunda büyük bir işe girmeyi düşünüyorum. Taa gençlik yıllarımdan beri hayalim olan, milletimin meselelerine eğilmek, çözüm bulmak benim boynumun borcu. Bu elbette bir çatı altında olmalı. Bir vakıf olabilir bu. Adının da “Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı” olmasını istiyorum” (Muhammediyev, 2016: 220).

Vakıf kurma amacını ise şöyle dile getirir:

Milletimizin uyandırılmaya, aydınlatılmaya ihtiyacı var. Kim bilir? Belki bu çalışmalar meyve verir de dünyanın dört bir yanına savrulmuş kardeşler birbirleriyle tanışma, kaynaşma, daha da önemlisi kardeş olduklarını anlayıp güç birliği yapma imkânı bulurlar. Ve belki de neden olmasın, birlik olurlar. Tek olurlar. Güçlü olurlar (Muhammediyev, 2016: 220).

Nitekim 1980 yılında kâr amacı gütmeyen ve Türk Dünyası ile ilgili sosyal, kültürel ve eğitim alanlarında çalışmalar yürütecek olan Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı’nı kurar (Aycan, 2015: 5).

Turan Hoca, Türk Dünyasının bir birini tanıması, birbiriyle yakınlaşması, iletişim ve iş birliği içerisinde olması için büyük çaba sarf eder. Birçok ilke imza atar. Hoca’nın dostu Dündar Bey’in söyledikleri şu cümleler okuyucuya bu konuda bir ipucu verir: “Hangi arada yapıyorsun bu kadar işi, paha biçilmez şeyler gerçekleştiriyorsun kardeşim. Bir bakıyorsun Bakü’de, Bir bakıyorsun Bişkek’te, Bir bakıyorsun Kazan’da...Türkiye’de ne zaman oluyorsun da, ne zaman yapıyorsun bu işleri?...” (Muhammediyev, 2016: 214).

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı’nın Kazan Kültür Merkezi (Muhammediyev, 2016: 72), Turan Hoca’nın Türk Dünyasında kurduğu sosyal ve kültürel etkileşim merkezlerinden biridir. Bundan başka, her yıl İstanbul’da büyük coşku ve heyecanla kutlanan, yazarın deyimiyle “ülkeyi ve dünyayı ayağa kaldıran” (Muhammediyev, 2016: 234) Türk Dünyası Çocuk Şölenu, Turan Hoca’nın Türk Dünyası için yaptığı önemli çalışmalarından bir tanesidir. Şölene her yıl farklı coğrafyalarda yaşayan, farklı dinî inanışa mensup fakat aynı dili konuşan altı yüzden fazla çocuk katılmış, bir birleriyle ve Türkiye halkı ile buluşmuş, bu vesileyle kardeşlik düşüncesi oluşturulmuş ve güçlendirilmiştir. Türk Dünyası Gençlik Şölenleri de bu tür etkinliklerden biridir. Ayrıca Türk Dünyasındaki önemli yazar ve şairlerin Türkiye’ye getirilmesi, bu aydınların fikir alışverişinde bulunmaları, eserlerini neşretmeleri, Türkiye’nin de dâhil olduğu Türk Dünyasında kültürel köprüler oluşturmuştur. Türkiye dışındaki Türk Dünyasında hayata geçirdiği eğitim kurumları (Muhammediyev, 2016: 227) ise Turan Hoca’nın kurumsallaştırdığı (Aycan, 2015: 8), Türkiye’nin etkisini güçlendirdiği, imajını yenilediği, itibarını yükselttiği çalışmalardır.

Roman kahramanı Turan Hoca, Gaspıralı’nın fikirlerinin günümüzdeki yılmaz uygulayıcısıdır. Romanda kendi ideolojisini şöyle anlatır:

“Bir olmak demek, tek bayrak altında toplanmak demek değil, Rinat. Bir olmak, aynı coğrafyada toplanmak da değildir. O; dil

birliği, fikir birliği ve iş birliğidir... Bunlar yalnızca hayalden ibaret değil, ayrıca bu türden bir birlik kimseye, hiçbir devlete de zarar getirmeyecektir...(Muhammediyev, 2016: 229)

3. Prof. Dr. Turan Yazgan'ın Mücadelesi Uğruna Yaşadığı Zorluklar

Romanda Turan Hoca, daha yüksek gelirle çalıştığı iş yerinden ayrılır ve İstanbul Üniversitesinde asistan olarak göreve başlar (Muhammediyev, 2016: 2011). Çünkü Hoca iyi bir yaşam sürmek için değil, vatanına, milletine faydalı işler yapmak için yaşayan bir aydındır. Bu sırada doktora eğitimine devam etmektedir, evli ve üç çocuk babasıdır. Ağabeyleri durumdan haberdar olurlar ve Hoca'ya ev alırlar. Yeni evlerine taşınma olayı hayli ilginç anlatılır romanda. Hoca'nın ikinci el 1950 model arabasıyla eşyaları taşıırken yokuşta arabanın el vitesi kopar, çocukların elindeki mısır koçanını el vitesinin yerine yerleştirerek yeni evlerine kazasız belasız varırlar (Muhammediyev, 2016: 209). Turan Hoca'nın mütevazı bir yaşamı olmuştur. Yazarın deyimiyle "Hayatını Türk milletine, Türk halkına hizmet etmeye adan Profesör Turan Yazgan'ın, bırakın bir yatı, bir kayığı bile yoktu". Ömrünün son günlerinde yazar ile Bodrum'da buluşurlar. Buradaki yazlığı ise üç oğlu beraber almıştır (Muhammediyev 2016: 260).

Tataristan'a ve Çuvaşistan'a gönderilen öğretmenler geri dönerler. Çallı ve Çeboksarıdaki liselerin eğitim faaliyetleri aksayacağı için Turan Hoca hemen bu problemi telefon görüşmesi yaparak çözmek ister. Maalesef Tataristan Eğitim Bakanı tatile çıkmıştır ve yakın zamanda da dönmeyecektir. Yardımcısı ise bu problemin çözümünde yardımcı olamayacağını ve öyle bir niyetinin de olmadığını ifade eder. Çuvaşistan'da ise özellikle bir şey anlatmazlar ve özür dileyerek çabucak telefonu kapatırlar (Muhammediyev, 2016: 246 -249).

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın Kazakistan'da faaliyet göstermekte olan ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları mevcuttur. Turan Hoca bilimsel bir konferansa katılmak ve bu eğitim kurumlarında da bulunmak amacıyla Almatı'ya doğru yola çıkar. Kazakistan'ı çok seven ve candan bağlanan Gönül Hanım'ı da yanında götürür. Üstelik Almatı'da ailece görüştükleri pek çok dostları vardır. Almatı havaalanına inerler. Pasaport kontrolü kuyruğunda beklerler. Sırası gelince eşinin pasaportunu damgalayıp Kazakistan'a girmesine izin veren memur:"- Turan Yazgan Bey, sizin Kazakistan'a giriş izniniz yok. Neden Geldiniz?" der. Turan Hoca burada bir yanlışlık olduğunu sorunun halledileceğini düşünür. Ancak görevli "Sizin Türkiye'ye geri dönmekten başka çareniz yok" der. "Şimdi hallederiz...Turan Bey, canınızı sıkmayın...Biraz sabredin..." diyen tanıdıklar ve dostlar, sanki ağız birliği etmişçesine ortadan kaybolurlar. Onları getiren Türk Hava Yollarının kaptan pilotu şunları söyler: "-Turan Bey, affedersiniz. Durumunuzu iyi anlıyorum ancak sizlere yeniden hatırlatmalıyım. Uçakta 250 yolcu var, onlar sizin yerinizi almanızı bekliyorlar, yoksa bizi kaldırmayacaklar. Gerçekten de dönmemiz gerekiyor" (Muhammediyev, 2016: 249-251).

Turan Hoca Almatı havaalanından eşiyile beraber döner. Kısa bir süre sonra Cumhurbaşkanı ile görüştüğünde bu durumu "O an yer yarılıydı da yerin içine girseydim keşke" diye dile getirir (Muhammediyev, 2016: 255).

4. Yazarın İzlenimi

Muhammediyev eserinde Turan Hoca ve Türkiye hakkındaki izlenimlerinden bahseder. Bunlardan bazılarını şöyle özetlemek mümkündür:

4.1. Yazarın Prof. Dr. Turan Yazgan İle İlgili İzlenimi

Yazar, Turan Hoca'nın Tataristan ziyareti sırasında Hoca'yla beraber Çallı'ya gider. Romanda Çallı seyahatini şöyle dile getirir:

“Çallı seyahatinde ben de onlarla birlikteydim. Dört kişi olarak yola çıktık bu kez...Turan Bey'in zamanı çok kısıtlıydı. Çallı'da açmış olduğu lisenin öğretmenleri ve öğrencileri heyecanla onu bekliyorlardı. Verdiği sözü tutmak, hedeflediği işleri zamanında ve layıkıyla yapmak, en önemli özelliklerinden biriydi...Lisedeki öğrencilerle tek tek sanki yıllar öncesinden tanışmış gibi sıcak kucaklaşıyor, öğretmenlerle kardeş samimiyetiyle fikir alışverişinde bulunuyordu. Araya giren kilometrelerce yol ve uzun yıllar, bu sıcak kucaklaşmaya gölge düşürememişti. Biz bu tarihî sahneyi büyük bir hayranlıkla uzaktan seyretmekle yetiniyorduk. Bu nasıl bir tevazu, bu nasıl bir sevgi, bu nasıl bir hasretti ki, Turan Bey büyüğün karşısında da küçüğün karşısında da büyük bir keyifle eğilebiliyordu. Çocuklarla tek tek konuşup, anlayacakları dilden fethediyordu kalplerini...Ziyaretin sonunda öylesine birbirleriyle kaynaşmışlardı ki; büyüğü, küçüğü, bürokratı, çalışanı, hemen hemen bütün Çallı insanı, Turan Bey'i yolcu edebilmek için birbirleriyle yarışıyor, Turan Bey'in yakınında olabilmeyi bir ayrıcalık kabul ediyorlardı..” (Muhammediyev, 2016: 184-185).

Yazar “Utlı Taba Östende” adlı kitabının basılması münasebetiyle Türkiye'ye geldiğinde Vakıf'ta Turan Hoca'nın Türk Ortodoksları Patrikhanesinin basın sözcüsü ile olan telefon konuşmasına şahit olur. Hoca'nın onlara çok saygılı davranmasına hayran kalır (Muhammediyev, 2016: 242).

Yazar romanda Turan Hoca'nın ne kadar güvenilen, sayılan ve sevilen bir kişi olduğunu yine şu cümlelerle dile getirir:

“Milletini canından aziz gören, fedakâr, milletine hizmet etmeyi amaç edinenlerin sayısı da az değilmiş bu dünyada... ‘Yüz liran olacağına yüz tane gerçek dostun olsun.’ diye bir söz vardır. Turan Bey'in çevresinde bulunan ve onunla aynı ideali paylaşan işadamları, belediye başkanları, üst düzey bürokratlar yapılanların doğruluğuna emin oldukları için söylemesine bile gerek kalmadan destek olmaya çalışıyorlardı. Bu dostlarından kimi büro malzemesi, koltuk, masa getirmiş; kimi binanın boya badana ve temizliğini üstlenmişti. Otel sahibi dostları Türk coğrafyasından gelen konukları otellerinde ücretsiz yatırdı. Lüks lokantalar, konuklar şerefine yemekler düzenledi. Herkes elinden geleni yapmaktan çekinmedi. Onun idealini gerçekleştirme yolunda yapacağı hizmetlere karınca kararında destek

oldular. Her zaman ‘Kimse tek başına bir anlam ifade etmez, bir şeyi başaramaz. Ben de yaptığım her şeyi etrafımla, dostlarımla yaptım.’ der, onların desteğini her zaman takdir ederdi” (Muhammediyev, 2016: 227-228).

4.2. Yazarın Türkiye ile İlgili İzlenimi

Yazar, ilk zamanlarda Turan Hoca’nın onu tanıtırken “Muhammet” demesi üzerine “Muhammediyev” diye düzeltme gereği duyar. Bu durum daha sonraki gelişlerinde de tekrar eder. Turan Hoca’nın mektuplaştığında “Muhammediyev” olarak yazsa da tanıtırken her zaman “Muhammet” demesinin sebebini gecikerek anladığını dile getirir ve şöyle devam eder:

“Türkiye Türkleri Arap-Fars alıntılarında kurtulup, kendi dillerini özleştirme mücadelelerinde ad ve soyadlarını da Türkçeleştirerek kullanmayı alışkanlık haline getirmişlerdi. Bence bu doğru bir tutumdur. Ayrıca gerek dinî, gerek siyasi ve sosyal etkilerle pek çoğumuzun kafasının meşgul olduğu, özümüzden uzaklaşmaya başladığımız bir dönemde bizim de Türkiye Türklerinden bu öze dönüşü örnek almamız gerekir (Muhammediyev, 2016: 15).

Yazar bu cümleleriyle Türkiye’deki izlenimlerini dış Türklere aktarır, özünden uzaklaşanlara mesaj vermeye çalışır.

Türkiye’deki vatandaşın dış Türklere ilgili konuşması dikkat çeker romanda: “Turan Yazgan önce beni tanıştırdı. ‘Rusya’da Türkler var mı? Bilmiyordum...’ oldu ilk sözleri. ‘İdil Nehri kıyısında Kazan adında bir şehir var, oradan geldik.’ dedim. Kazan adındaki şehri duymuştu, ancak o Kazan’ın Kazakistan’ın başkenti olduğunu zannediyormuş” (Muhammediyev, 2016: 224). Bu, genelde bize pek yabancı olmayan hatta sık rastladığımız bir durumdur aslında.

Yazarın aşağıdaki cümleleri; Türkiye’de gelenek haline gelen yemek ve çay sofralarında sohbet etme alışkanlığına duyduğu hayranlık ve özentiye ifade etmekle beraber okuyucuya, dış Türkler arasında oluşturulan ve gelenek haline getirilen bazı alışkanlıkların yanlış olduğu mesajını iletir:

“Türkiye Türklerinde bütün samimi sohbetler yemek veya çay sofralarında yapılır. Benim çok özendiğim bir şeydi bu” (Muhammediyev, 2016: 214).

“Meraklı bir şekilde etrafı incelemeye başladım. Şişelerin çoğu Rusya’dan gelen hediyeler. Ukrayna, Moldova, Kazakistan, Kırgızistan, Sibirya taraflarından, Altay’dan, uzak Yakut-Saha topraklarından gelen hediyeler. ‘Petrovskiy’ fabrikasında yapılmış ibrikler de az değildi. Bunların bazılarını ben getirmiş olmalıydım. Nereye gidersek gidelim votka götürmeye alışmışız. Bu bize Sovyetler zamanından kalma bir adet... Benim için büyük ders olmuştur. Bir daha hiçbir zaman, hiç kimseye ve hiçbir yere hediye olarak votka götürmedim” (Muhammediyev, 2016: 239-240).

Turan Hoca, yazar ve diğer misafirlerini gezdirirken Denizli'den Antalya'ya gider. Daracık yolda kamyonet ile karşı karşıya gelirler. Yazarın anıları şöyledir: “Zayıf, güneşten adeta kavrulmuş biri çıktı arabadan. Turan bey dikildi onun karşısına. Bekliyordum. Bizdeki gibi her an kavgaya tutuşmalarını”. Ancak onlar kavga etmezler. Tam tersine karşılıklı selamlaşır, yol verme konusunda adeta yarışır. Yazar romanın bir kaç yerinde geçen cümlesini burada da sarfeder: “Ne kadar iyi bir insan”. Turan Hoca da daha önce başka olaylara yönelik söylediği aynı cevabı tekrarlar: “Memleketimin insanı. Çalışmaktan gocunmayan, sıradan ama gerçek Türk.” (Muhammediyev, 2016: 230-231).

Rinat Bey Türkiye'ye tatile gelir. Bu tatilde de Turan Hoca ile beraber vakit geçirirler. Akdeniz taraflarına hareket ederler. Bu arada Aydın'da bir aileye konuk olurlar. At etinin yenmemesi ve “At haram olur mu? At Türk'ün kanadıdır. Kutsaldır Türkler için. Hatta hayvan bile demez Türkler ata.” şeklindeki açıklama onu şaşırtır. İnsanların bu kadar misafirperver olması ise oldukça hoşuna gider (Muhammediyev, 2016: 213).

SONUÇ

Yazar, “Göz Açtırmayan Boran-Turan” adlı eserinde; Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın kurucusu, fikir ve eylem adamı, akademisyen, hayatını Türk'e hizmete vakfemiş Prof. Dr. Turan Yazgan'ı anlatmıştır. Kitap daha çok anı türünde işlenmiş bir biyografik romandır. Ve bu açıdan baktığımız zaman yazar kendi hayatının da belli bir dönemini paylaşmıştır. Kendi gözünden ve yaşadıklarından Turan Hoca'yı ele almıştır. Turan Hoca'nın gerçek yaşamını, gerçek çalışmalarını, ideallerini edebî şekilde ebedileştirmiştir.

Rinat Muhammediyev romanında Prof. Dr. Turan Yazgan'dan hep derin bir sevgiyle ve saygıyla bahis eder. Turan Yazgan ile bazı konularda görüş ayrılığı olsa da bu durum onların dostluğuna gölge düşürmez. Turan Hoca, romanda baştan sona olumlu bir kahramandır. Bu bağlamda yazar; Türk Dünyasının dilde, fikirde ve işte birliği için kendini adanmış Yazgan'ı çağımız gençlerine ve sonraki kuşaklara örnek bir insan olarak takdim etmiştir. Ayrıca gençlerin kendisine örnek alabileceği ve bir ekol oluşturan şahsiyeti, edebî anlatımla daha da ilgi çekici hale getirmiştir. Muhammediyev bu eseri aracılığıyla, gönüllerde taht kurmuş olan Turan Hoca'nın sadece yakın çevresinin bildiği, ancak onu tanıma ve onunla tanışma şerefine nail olmamış kişilerin bilmediği pek çok ayrıntıyı okuyucuyla paylaşmıştır. Turan Hoca'nın Kazakistan'a girmesine izin verilmemesi, bu tür örneklerden biridir.

Romanın Tatarca olarak da basıldığı dikkate alınırsa, örnek verdiğimiz ve yazının hacmini düşünerek örnek olarak veremediğimiz ayrıntılar, dış Türkler ile Türkiye Türklerinin bir birini yakından tanımasına, bir birini daha iyi anlamasına ve kardeşlik bağlarını güçlendirmesine vesile olacaktır.

KAYNAKÇA

APAYDIN M. (2001). “Biyografik romanlar ve türk edebiyatında biyografik romanın gelişimi üzerine bazı gözlemler”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.7, S. 7, 165-176.

- AYCAN N. (2015). “Türk dünyasını eğitimle birleştiren bir akademisyen: prof. dr. turan yazgan”, *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 2, 1-12.
- KERİMOV H. (2012). “Türk dünyasına adanan bir ömür: prof. dr. turan yazgan (1938-2012)”, *Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 12/2 Kış, 591-593.
- MAMASİDİKOV A. (2005). “Turan Yazgan: Türk Milletinin Gururu”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Prof. Dr. Turan Yazgan’a Armağan Özel Sayısı, 49, 39-41.
- MUHAMMEDİ R. (1993). *Sırat köprüsü-sultan galiyev*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- MUHAMMEDİ R. (1996). *Rusya’da demokrasi-bir tatar parlamenterin 1990-1995 Hatıraları*”, İstanbul: Ötüken Neşriyatı.
- MUHAMMEDİYEV R. (2016). *Göz Açtırmayan boran-turan*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- STEVIĆ, P. (2004). *Roman teorisi* (Çev. Sevim Kantarcıoğlu). Ankara: Akçağ Yayınları.